

Ernest Querol Puig; Miquel Strubell i Trueta. **Llengua i reivindicacions nacionals a Catalunya. Evolució de les habilitats, dels usos i de la transmissió lingüística (1997-2008)**. Pròleg d'Isidor Marí Mayans. Barcelona: Editorial UOC. 224 pàg. ISBN 978-84-9788-854-7

Marina Solís Obiols*

El 14 de setembre de 2009 tenia lloc a Arenys de Munt la primera de les consultes populars sobre la independència de Catalunya. I el setembre de 2009 també es va publicar l'obra que recensionem, la primera obra sociolingüística en el si de la nostra comunitat lingüística que analitza les correlacions entre els comportaments (socio)lingüístics i l'autocategorització (o identitat) nacional. Segurament es tracta d'una coincidència en el temps que posa de manifest, però, els interessos de diferents agents socials, en aquest cas, els sociolingüistes, quant a les qüestions polítiques de la mà de la ciència i el rigor. És molt pertinent, doncs, un estudi pioner en aquest sentit i en el context de canvi sociopolític de gir independentista, de reivindicacions nacionals actuals; i també és molt pertinent aquest estudi per posicionar objectivament les correlacions existents entre els comportaments sociolingüístics i la categoria metodològica "identitat nacional", que posa en evidència els discursos ideològics i partidistes quant a la instrumentalització política de la llengua i la cultura catalanes a casa nostra.

Per altra banda, l'estudi de l'evolució de les habilitats, els usos lingüístics i la transmissió lingüística intergeneracional a partir de les dues enquestes fetes, l'una l'any 1997 (Direcció General de Política Lingüística) i l'altra l'any 2008 (UOC), ambdues per l'Institut DYM, permet obtenir informació sobre les tendències evolutives i els processos de canvi lingüístic en un context de canvi sociodemogràfic molt important per les conseqüències sociolingüístiques que se'n deriven, com és l'arribada en aquesta dècada d'un important contingent de població nouvinguda d'origen, sobretot, extracomunitari.

La trajectòria acadèmica dels autors està avalada com a professors de la Universitat Oberta de Catalunya en els àmbits de la sociolingüística, Ernest Querol, i la política i la planificació lingüístiques, Miquel Strubell, i també pel fet que en diferents etapes un i altre han assumit la direcció del ja desaparegut Institut de Sociolingüística Catalana, a més del coneixement i l'experiència acumulats en molts altres estudis previs. D'altra banda, i avalant aquesta tra-

* Marina Solís Obiols, consultora de política i planificació lingüístiques de la Universitat Oberta de Catalunya.

jectòria professional, aquest estudi ha merescut el suport de la Càtedra de Multilingüisme Linguamón-UOC.

L'obra està estructurada en cinc parts, de què la primera està dedicada a la caracterització del nou context demolingüístic a Catalunya per raó de l'arribada al nostre país de prop de 750.000 persones vingudes de l'estranger, sobretot de l'Àfrica i Amèrica, en la dècada dels anys 1997-2006. Així, aquesta primera part consta d'un únic capítol en què Ernest Querol presenta les principals dades demogràfiques, i també dóna compte dels efectes de les onades migratòries d'aquesta dècada des de diferents punts de vista: el sociodemogràfic, com ara les modificacions en l'estructura de la població gràcies al rejuveniment d'aquesta; el sociocultural, amb la nova diversitat; i també l'econòmic, gràcies a la mà d'obra de la nova immigració, molt beneficiosa per al creixement econòmic. A més, en aquest capítol també es poden consultar dades contrastades sobre l'origen dels nous catalans i catalanes, i els principals motius —bàsicament econòmics— de llur arribada a Catalunya.

Un cop analitzada la situació demogràfica, en la segona part de l'obra s'examina l'evolució de les habilitats, dels usos lingüístics i de la transmissió lingüística en el període que transcorre de 1997 a 2008. Així, en el segon capítol s'analitza l'evolució dels resultats quant als coneixements o habilitats i els usos lingüístics en el període suara esmentat. Abans d'endinsar-s'hi, Querol fa referència a les fitxes tècniques de les dues enquestes els resultats de les quals han estat comparades, i dóna compte d'unes consideracions demogràfiques que comporten el fet de prendre les respostes dels immigrants amb prevenció. Aquest capítol inclou, a més, gràfics quant a l'evolució de les habilitats i els usos, de què es poden inferir principalment dues tendències contraposades: d'una banda, l'increment en totes les habilitats lingüístiques, especialment les relacionades amb l'ensenyament: llegir i escriure; i, de l'altra, el descens en tots els usos lingüístics comparats. Per cloure aquest capítol, l'autor analitza aquest resultat quant als usos lingüístics de la llengua catalana a partir del perfil sociodemogràfic de les persones entrevistades i les variables que les influencien. En el capítol 3 de la part II, Querol analitza els resultats de l'enquesta de 2008 quant a les habilitats lingüístiques en català, amb una especial atenció quant als resultats següents: els relatius als usos lingüístics de les persones entrevistades que han tingut el català com a llengua inicial; els de les persones que no han tingut el català com a llengua inicial; quant a la llengua habitual; el percentatge d'ús de les llengües; els usos lingüístics amb els familiars, i els usos lingüístics fora de la llar. Per acabar aquesta II part, en el capítol 4 l'autor analitza l'evolució dels resultats en les dues enquestes quant a la

transmissió lingüística intergeneracional tenint en compte la unanimitat existent quant al fet de considerar-la com un fet fonamental per a la pervivència d'una llengua. En aquest sentit, doncs, s'analitzen els aspectes següents: l'evolució de la llengua inicial; de la llengua habitual; de la llengua amb la parella i de la llengua transmesa als fills; l'evolució de la llengua transmesa als fills segons la llengua inicial dels pares; la llengua transmesa als fills segons la llengua inicial, l'edat i el sexe.

La part III de l'obra, de la mà de Miquel Strubell, se centra en les reivindicacions nacionals; en el capítol 5 l'autor intenta relacionar el sentiment d'identitat, mesurat en funció de la resposta a la pregunta d'autocategorització identitària: «Vostè com se sent, principalment?» de l'enquesta de 2008, amb els factors que expliquen la variabilitat d'aquest tipus de pregunta, com ara els efectes del lloc de naixement (de la persona enquestada i dels pares); la llengua habitual dels individus enquestats; i llur edat. Per altra banda, en el capítol 6 Strubell analitza la posició de les persones entrevistades davant qüestions de caire polític, a partir de les cinc preguntes finals del qüestionari de l'enquesta de 2008, que són les següents: qüestions crítiques de l'autogovern (seleccions esportives catalanes; competències fiscals; gestió dels transports); el català com a llengua oficial a la Unió Europea; i, sobretot, respecte de la seva actuació en cas que hi hagi un referèndum sobre la independència de Catalunya.

La part IV s'estructura en el capítol 7, en què Ernest Querol estudia els correlats entre comportaments lingüístics i polítics, a partir de les preguntes sociolingüístiques habituals i les qüestions sobre temes polítics que Miquel Strubell ha analitzat en els capítols 5 i 6. D'aquesta manera, els autors es proposen en la primera part d'aquest capítol establir i comentar perfils de persones atenant a les variables suara esmentades a partir de l'anàlisi de segmentació o anàlisi clúster (*K-means*, no jeràrquic); i analitzar de manera detinguda la correlació que hi ha entre les opinions polítiques i els usos lingüístics tant en el conjunt com en cadascun dels grups. D'altra banda, en la segona part del capítol els autors se centren en la variable que ha estat més productiva a l'hora d'establir els grups: l'autocategorització nacional. Aquesta categoria presenta una alta capacitat de discriminar tant en els usos lingüístics com en les posicions polítiques, i els autors acaben conclouent que és una variable fonamental en l'anàlisi de la sociologia del llenguatge, ja que és la segona categoria que més explica l'ús del català.

Finalment, la part V està estructurada en dos capítols. El capítol 8 està dedicat a les conclusions generals i també més particulars sobre alguns dels aspectes

més rellevants tractats en l'obra. En aquest sentit, destacaríem principalment l'apartat 8.1, «Noves dades i arguments per contrarestar uns discursos adversos»; el 8.5, «Les variables que afavoreixen l'ús del català»; el 8.8, «Els neoparlants: usar el català de gran»; el 8.9, «Correlats entre els comportaments lingüístics i l'autocategorització nacional», i el 8.12, amb les «Conclusions metodològiques». Finalment, i per cloure l'obra, el capítol 9 conté les referències bibliogràfiques distribuïdes en tres annexos: el qüestionari; el disseny mostral, i els arbres de segmentació.

En conclusió, l'obra ressenyada d'Ernest Querol i Miquel Strubell ofereix un ampli i qualitatiu ventall d'elements d'anàlisi i reflexió sobre els aspectes següents: els processos de canvi lingüístic a casa nostra en el marc d'un important canvi sociodemogràfic en la dècada de 1997-2008; l'original aportació metodològica quant a la fixació del factor «autocategorització d'identitat nacional»; l'estudi de les correlacions entre el comportament sociolingüístic i determinades posicions de tipus polític; i les actuacions governamentals que han estat eficaces (o no) respecte de l'aprenentatge, l'ús i la transmissió de la llengua. Així, cal recomanar-ne la lectura a sociolingüistes, metodòlegs de l'àmbit de la sociologia del llenguatge, politòlegs i planificadors lingüístics, a més de totes les persones que estiguin interessades en els estudis ecològics de llengua i societat a Catalunya.